

Рис. 3. Направления и индикаторы реализации Концепции базовых отраслей Карагандинской области

Для дальнейшей реализации кластерных инициатив до конца 2011 г. в области планируется завершить строительство Индустриального парка "Металлургия-металлообработка". Реализация этого комплексного проекта предусматривает привлечение отечественных и зарубежных инвесторов с целью дальнейшего развития металлургического-металлообрабатывающего кластера области с концентрацией на создании мощностей для производства продукции с высокой добавленной стоимостью.

Стратегия промышленного развития Карагандинской области направлена на повышение конкурентоспособности продукции региональных промышленных предприятий на внутреннем и внешнем рынках за счет экономического роста, распространения инвестиционно-инновационной деятельности, повышения образовательного и профессионального уровня трудового потенциала [5].

Со стороны государства содействие развитию промышленности включает следующие направления:

- обеспечение современного уровня инженерно-транспортной инфраструктуры в регионе, в первую очередь за счет создания индустриального парка;

- лоббирование стратегически важных инвестиционных проектов в сфере металлообработки в Инвестиционном, Инновационном фонде Казахстана и других институтах развития;
- расширение ресурсного обеспечения регионального технопарка для разработки новых технологий и оборудования через институты развития;
- содействие развитию партнерских отношений между участниками кластера;
- политика перехода на международные стандарты управления и качества продукции.

1. Региональная социально-экономическая система / [Алимбаев А.А., Утешев С.Б., Ахметов С.Н. и др.]; под ред. д.э.н., проф. Алимбаева А.А. – Караганда: Типография ТОО "Санат", 2002. – 514 с. 2. Карагандинская область в цифрах 1991-2009. – Караганда: Управление статистики Карагандинской области. – 2010 – 2011. – С.3. О ГМК Казахстана [Электронный ресурс]/ Режим доступа: http://www.agmp.kz/development_industry/about_mmс_kazakhstan. 4. Отчет НИИ регионального развития "О разработке Концепции развития базовых отраслей промышленности в Карагандинской области". Караганда. – НИИ регионального развития, 2010. – 216с. 5. Бектурганов Н.С. Технологическая конкурентоспособность Казахстана: от иллюзий к "бизнесу, ориентированному на безграничное благо для каждого": [монография] / Бектурганов Н.С., Пивоваров А.Н. – Алматы: Гылым, 2005. – 272 с.

Надійшла до редколегії 02.07.12

УДК 338.22

Г. Лозова, канд. экон. наук, доц. (КНУ імені Тараса Шевченка)

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АДВОКАТУВАННЯ КОНКУРЕНЦІЇ В УКРАЇНІ

Розглянуто один із сучасних напрямів конкурентної політики – адвокатування конкуренції, що реалізується з метою підвищення свідомості суспільства, захисту конкуренції та прав споживачів. Розкрито особливості проведення та оцінки адвокатування конкуренції в Україні, визначено основні тенденції та перспективи його розвитку.

Ключові слова: адвокатування конкуренції, Антимонопольний комітет України, економічна конкуренція, конкурентна політика.

Рассмотрено одно из современных направлений конкурентной политики – адвокатирование конкуренции, реализуемое с целью повышения самосознания общества, защиты конкуренции и прав потребителей. Раскрыты особенности проведения и оценки адвокатирования конкуренции в Украине, определены основные тенденции и перспективы его развития.

Ключевые слова: адвокатирование конкуренции, Антимонопольный комитет Украины, экономическая конкуренция, конкурентная политика.

The article is devoted to the study of one of the modern trends of competition policy, namely, competition advocacy, which is implemented in order to increase awareness of society, to protect competition and consumer protection. The paper disclosed features and evaluation of competition advocacy in Ukraine, identifies the key trends and development prospects.

Keywords: competition advocacy, the Antimonopoly Committee of Ukraine, economic competition, competition policy.

В епоху глобалізації та прискорення економічного розвитку конкуренція перетворюється на ту рушійну

силу, що сприяє зростанню добробуту та інновацій в суспільстві. Але через так звані "провали ринку" по-

требує захисту та державної підтримки. На сучасному етапі розвитку країни застосування лише примусових заходів конкурентної політики є малоефективним і витратним, тому потребує доповнення заходами з адвокатування конкуренції. Адвокатування конкуренції означає організацію комунікації між конкурентним відомством і суспільством з метою дотримання принципів конкуренції і є доповненням до правозастосування. Таким чином, з одного боку, правозастосування посилюється активним адвокатуванням, а, з іншого, як показує практика, за відсутності примусових заходів з боку антимонопольних органів воно є неефективним. Комплексна конкурентна політика сприяє усвідомленню важливості конкуренції суспільством, забезпечує максимальну прозорість державного регулювання, знижує рівень корупції та підвищує довіру суспільства до діяльності конкурентних органів.

Тому, на наш погляд, надзвичайно актуальним є створення системи адвокатування конкуренції для інформування суспільства, захисту досягнутого рівня конкуренції у підприємницькій діяльності, запобігання і припинення зловживань монополієм становитим, недобросовісної конкуренції, попередження антиконкурентних дій як з боку суб'єктів господарювання, так і органів влади. Досвід економічно розвинених країн переконливо свідчить, що активне адвокатування конкуренції позитивно впливає на функціонування конкурентного середовища, сприяє поліпшенню взаємодії економічних суб'єктів. Отже, розвиток конкуренції потребує активних і цілеспрямованих зусиль з боку суспільства в особі не лише Антимонопольного комітету України, а й державних органів, органів суду, ринкових структур, міжнародних організацій, політичних партій, громадських організацій, національної еліти тощо.

Питаннями конкурентної політики та адвокатування конкуренції в Україні займаються такі відомі вчені, як В. Базилевич, А. Вознюк, А. Ігнатюк, Г. Філюк. Серед іноземних економістів можна назвати С. Авдашеву і А. Шаститко, А. Голомолзіна, Р. Демтофта, М. Пандей. Проте невіршеним залишається питання щодо методів та особливостей адвокатування конкуренції в Україні.

В Україні фактично не врегульовано питання програмного забезпечення реалізації конкурентної політики. Після припинення терміну дії Указу Президента України "Про основні напрями конкурентної політики на 2002–2004 роки" від 19 листопада 2001 р. в державі відсутній комплексний документ, що визначав би напрями та перспективи розвитку державної конкурентної політики. Існуючі положення зводяться до правозастосовної діяльності Антимонопольного комітету України і практично не передбачають вжиття заходів щодо розвитку й адвокатування конкуренції в суспільстві. Більше того, через відсутність комплексного програмного документа і неузгодженості державної конкурентної та промислової політики в окремих сферах виникають ситуації, коли нормативні акти та рішення, що приймаються Кабінетом Міністрів України, іншими державними органами можуть мати суттєвий антиконкурентний ефект.

Метою статті є виявлення особливості адвокатування конкуренції на сучасному етапі економічного розвитку України та визначення основних його напрямів на перспективу.

Адвокатування конкуренції (АК) є одним із сучасних напрямів конкурентної політики, що охоплює діяльність антимонопольних органів, спрямовану на роз'яснення позитивної ролі конкуренції в суспільстві. Цей напрям зародився наприкінці ХХ ст. Зокрема, в США, країні – лідері з антимонопольного регулювання, адвокатування конкуренції виникло в 1970-х рр. ХХ ст., в Європі активно почало розвиватися наприкінці 80-х рр.

ХХ ст. На сьогодні цей напрям діяльності, за оцінками експертів, набув значної популярності, особливо в країнах, що є учасницями Міжнародної конкурентної мережі [1, с. 109]. Роль АК у проведенні ефективної конкурентної політики, особливо для країн із перехідною постсоціалістичною економікою, де суспільство ще досттньою мірою не усвідомлює важливість конкуренції, важко переоцінити. Адвокатування конкуренції доповнює застосування примусових заходів конкурентної політики і сприяє підвищенню поінформованості всіх учасників ринку про правильне застосування конкурентного законодавства. АК перешкоджає прийняттю законодавчих актів, положення яких суперечать конкурентним нормам. Забезпечення максимальної прозорості сприяє як ширшому розумінню важливості конкурентної політики, так і підвищенню довіри суспільства до діяльності конкурентних органів.

За визначенням Робочої групи з адвокатування Міжнародної конкурентної мережі, адвокатування конкуренції визначається як "набір видів діяльності антимонопольних органів, спрямованих на укріплення конкурентного середовища економічної активності, яка здійснюється конкурентним відомством з метою сприяння розвитку конкурентного середовища для економічної діяльності шляхом використання не примусових механізмів, в основному за допомогою взаємодії з іншими державними суб'єктами і збільшенням поінформованості громадськості щодо переваг конкуренції" [2, с. 25].

Ефективне АК дозволяє швидкими темпами збільшити добробут країни, що підтверджують дослідження Глобального Інституту МакКінслі, розпочате в 1991 році. Під час спостереження за економіками різних країн протягом 12 років було виявлено основні двигуни економічного зростання, серед них: праця, структура капіталу, корпоративне управління і конкуренція. Дослідники дійшли висновку, що конкуренція серед них є найвпливовішим фактором.

Нині АК є невід'ємною складовою ефективною конкурентної політики, оскільки: дає змогу відновити механізми ринкової економіки та виправити економічні деформації; позитивно впливає на удосконалення функціонування агентів ринку та їх інноваційність; стимулює суб'єктів діяти відповідно до потреб ринку та сприяє ефективному розподілу ресурсів серед них; сприяє зниженню цін; стимулює розвиток конкурентних ринків; забезпечує лібералізацію та дерегулювання економіки в країні.

Загальносвітовими тенденціями розвитку АК є: посилення активності національних конкурентних відомств; проникнення принципів конкуренції в урядові політичні рішення; визнання ключової ролі конкуренції як рушійної сили економічного зростання та інноваційної діяльності; усвідомлення державою необхідності доповнення інструментів примусової конкурентної політики інструментами АК. Проведення тематичних досліджень та оцінки ефективності діяльності конкурентних відомств з АК засвідчують її високу ефективність та економічну видачу; розвиток конкурентної культури всередині суспільства і заохочення конкурентних відомств до підвищення конкурентної культури; поширення міжнародного співробітництва у сфері АК (через створення міжнародних формальних і неформальних урядових організацій); обмін досвідом з АК між країнами через проведення конференцій, телесемінарів, публікацію інформації та статей на веб-сайтах; проведення роботи міжнародними організаціями і національними конкурентними відомствами з роз'яснення переваг конкуренції різним цільовим групам; надання переваги таким темам АК, як транспорт, енергетика, фінансовий ринок.

Реалізуючи політику адвокатування, Антимонопольний комітет України (АМК) прагне досягти дві осно-

вні цілі: підтримка конкуренції та покращення захисту прав споживачів. Відповідно, досягаючи таких цілей, АМК може:

- допомогти іншим органам влади у процесі політичного вибору та нормотворчості;
- забезпечити технічну експертизу прийнятих нормативно-правових документів та тих, що знаходяться на розгляді, щодо відповідності конкурентному законодавству;
- підвищити поінформованість суспільства про розвиток конкуренції та напрями конкурентної політики, що в перспективі забезпечить ефективніший захист прав споживачів.

Адвокатування конкуренції може проводитися різними способами залежно від стану розвитку конкурентного середовища та проінформованості суспільства про важливість дотримання конкурентних норм і правил, з використанням різних стратегій як доповнення до правозастосування й навчання громадськості для підвищення конкурентної свідомості та захисту прав споживачів. Конкуренція підтримується через проведення спільних семінарів, конференцій з питань вирішення складних правових і політичних питань у сфері конкуренції, надання рекомендацій іншим державним органам з питань конкурентної політики, публікації інформації у ЗМІ, створенні Інтернет-сайту, просування інформації у соціальних мережах, активної участі в діяльності таких міжнародних організацій, як Міжнародна конкурентна мережа (International Competition Network) і Організація з економічного співробітництва та розвитку, у співпраці та співробітництві з конкурентними відомствами інших країн.

Антимонопольний комітет України згідно з чинним законодавством уповноважений збирати, аналізувати й оприлюднювати інформацію про стан та розвиток конкуренції в країні. Основна мета такої діяльності – визначити, яким чином конкуренція впливає на розвиток внутрішнього ринку в цілому та функціонування окремих галузевих товарних ринків. Крім того, АМК України проводить громадські слухання, конференції і семінари, координує економічні дослідження із суспільно значущих проблем конкуренції, публікує звіти про результати досліджень. Така діяльність з АК досить поширена в міжнародній практиці. Наприклад, Федеральна торгова комісія (ФТК) в США широко використовує одержану інформацію про стан конкурентного середовища для координації як теоретичних досліджень, так і для розробки галузевої конкурентної політики, що сприяє оперативному реагуванню на зміни умов ринку. Така діяльність ФТК у поєднанні з професійними знаннями Комісії з питань конкуренції сприяє кращому розумінню бізнес-практики та прогнозуванню її економічних наслідків для конкуренції, охоплює не тільки підприємців, але і спільноту юристів, впливає на прийняття рішень представників органів виконавчої та судової влади, зовнішньополітичних відомств та урядових керівників і політиків на загальнодержавному й місцевому рівнях. Цікаво, що саме ФТК надає коментарі щодо принципів адвокатування федеральних і державних органів влади, які захищають інтереси споживачів. Комісія також надає роз'яснення для допомоги судам при розгляді справ з питань захисту конкуренції та прав споживачів.

Захист прав споживачів є надзвичайно важливим аспектом АК, оскільки торкається інтересів практично всіх громадян країни та привертає увагу суспільства до проблем конкуренції. Основними напрямками діяльності в цій сфері є нормотворчість з питань адвокатування, навчання, проведення відповідних досліджень та ознайомлення з їх результатами широких кіл громадськості.

На наш погляд, досить успішною є стратегія залучення АМК України вищих навчальних закладів освіти для реалізації заходів з АК у цій сфері, проведення спільних спеціалізованих конференцій і семінарів, де експерти-практики та теоретики могли б визначити та обговорювати гострі проблеми сьогодення у сфері розвитку конкуренції та захисту прав споживачів. Такі заходи при відповідному висвітленні їх у ЗМІ та соціальних мережах могли б істотно впливати на бізнес-спільноту, політиків і споживачів, роз'яснювати суспільству роль антимонопольного законодавства та зобов'язань підприємств відповідно до цих законів, формувати конкурентну культуру в українському суспільстві.

На наш погляд, конкурентна політика, спрямована на захист прав споживачів, має охоплювати всіх зацікавлених сторін, зокрема органи державної влади, промислові асоціації та підприємства, громадські організації, що займаються проблемами захисту споживачів. Тільки у такій тісній співпраці можливо розробляти та запроваджувати стандарти, які б відповідали сучасним вимогам і економічним завданням, що стоять перед Україною.

Щодо ефективності АК, насамперед, оцінюють ефективність витрачання бюджетних коштів антимонопольним органом країни. Як показав огляд діяльності антимонопольних органів розвинених країн світу, фінансується АК, як правило, на основі програмно – цільового методу [3, с. 117]. Тому важливо чітко визначити напрями АК, встановити проміжні та кінцеві результати діяльності у цій сфері, які б відповідали критеріям вимірюваності, суспільної значущості та не зазнавали маніпулюванням у приватних інтересах. З цих позицій оцінка діяльності адвокатування може бути:

- очікувана – оцінюється вплив адвокатування перед тим, як його результати будуть відомі;
- фактична (отримана) – передбачає вимірювання впливу діяльності після того, як його результати відомі.

Розпочинаючи оцінювати діяльність з адвокатування, доцільно вирішити, якими будуть цілі оцінювання та визначити найбільш відповідну методологію для вимірювання ефективності адвокатування. Як показує практика, органи з питань конкурентної політики можуть використовувати різноманітний інструментарій, щоб оцінити ефективність проведення адвокатування. Деякі з них містять:

- огляд цільової аудиторії для адвокатування – урядовці, бізнесмени або споживачі;
- опитування громадської думки;
- твердження або оцінки незалежних експертів;
- вимірювання кількості законодавчих ініціатив з АК;
- повне медіа-охоплення та представлення в Інтернеті.

В Україні відсутня модель оцінювання та методологія оцінки АК, тому розглянемо як приклад модель оцінювання Федеральною Торговою Комісією США (ФТК) власної Програми адвокатування [4]. У 2007 р. ФТК підготувала модель оцінювання, яка давала змогу визначити, якою мірою програма з адвокатування ФТК впливає на прийняття політичних рішень у країні. Оцінка була зосереджена на тому, що відомство прагнуло впливати передусім на формування державної економічної політики, замість того, щоб сконцентрувати зусилля на аналізі результатів з адвокатування або оцінювати витрати бюджету на проведення відповідних заходів з АК. Це призвело до певної плутанини, тому систему оцінювання було переглянуто в 2011 р. Як результат, вона включає в себе наступні параметри оцінювання діяльності з АК:

- кількість опублікованих звітів і досліджень з питань конкуренції за результатами проведення моніторингу товарних ринків;
- створення архіву даних з адвокатування;

- проведення громадських слухань, конференцій і семінарів та оцінка їх впливу на суспільну свідомість;
 - кількість практикумів, семінарів, конференцій, слухань, організованих або співорганізованих ФКТ, які містять питання, пов'язані з конкуренцією;
 - подання зауважень і рекомендацій з АК в органи влади, включаючи державні законодавчі органи, відомства або суди;
 - частка запропонованих адміністративних нормативних положень процесуального закону, що проводилися виключно ФТК, і які було завершено протягом дев'яти місяців після отримання остаточних зауважень в Остаточному звіті рекомендованих нормативних положень;
 - частка респондентів, які визнали пропагандистські коментарі з адвокатування та записки ФКТ "корисними";
 - обсяг трафіку на сайті організації, пов'язаний із конкуренцією, дослідженням конкуренції, звітами і адвокатуванням.
- Отже, в результаті дослідження зроблено наступні висновки. Конкуренсна політика, побудована виключно на механізмах примусу, лише через виявлення і боротьбу з порушеннями антимонопольного законодавства суб'єктами господарювання, є на сьогоднішній день малоефективною і досить витратною. Тому як у розвинених країнах, так і в країнах із посттрансформаційною економікою спостерігається процес запровадження в

практику діяльності конкурентних відомств механізмів та інструментів АК.

Основною метою АК є створення ефективною системи інформування учасників ринку про можливості використання законодавства щодо захисту економічної конкуренції для дотримання їхніх прав, створення правозастосування в цій сфері, розширення кола об'єктів конкурентної політики, залучення учасників ринку до реалізації антимонопольних заходів, підвищення інтересу наукових та освітянських кіл до досліджень у сфері конкуренції.

Визначено систему показників оцінки АК, яка може бути адаптована для роботи Антимонопольного комітету України. Це дасть змогу відомству оцінити результати своєї діяльності і визначити слабкі сторони в реалізації заходів з АК, що гарантуватиме збільшення виконавчих та освітніх заходів шляхом заохочення до дискусії усіх зацікавлених сторін.

1. Авдашева С. Промышленная и конкурентная политика: проблемы взаимодействия и уроки для России/ Авдашева С, Шастикто А. // Вопросы экономики. – 2003. – № 9. – С. 109–121. 2. Advocacy and Competition policy. International Competition Network / Report prepared by the Advocacy Working Group. ICN's Conference: Italy. – 2002. – С. 115. 3. Шастикто А. Адвокатирование конкуренции как часть конкурентной политики/ Авдашева С, Шастикто А. // Вопросы экономики. – 2005. – № 12. – С. 109–121. 4. Advocacy Toolkit. Part I: Advocacy process and tools/ICN advocacy working group – 10th Annual Conference of the ICN, Hague, May 2011.

Надійшла до редколегії 09.07.12

УДК: 336.64

Г. Сраилова, канд. екон. наук, доц. (Карагандинский экон. ун-т Казпотребсоюза)

АНАЛИЗ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ И ОЦЕНКИ ВЕРОЯТНОСТИ БАНКРОТСТВА

Розглянуто положення про те, що фінансовий аналіз застосовується з метою виявлення сутності, закономірностей, тенденцій та оцінки економічних і соціальних процесів, вивчення фінансово-господарської діяльності на всіх рівнях і в різних сферах відтворення. Застосування фінансового аналізу дозволяє оцінити: майновий стан підприємства; ступінь підприємницького ризику; достатність капіталу для поточної діяльності і довгострокових інвестицій; потребу в додаткових джерелах фінансування; здатність до нарощування капіталу; раціональність залучення позикових коштів; обґрунтованість політики розподілу і використання прибутку.

Ключові слова: фінанси, аналіз, оцінка, рентабельність, стійкість.

Рассмотрено положение о том, что финансовый анализ применяется с целью выявления сущности, закономерностей, тенденций и оценки экономических и социальных процессов, изучения финансово-хозяйственной деятельности на всех уровнях и в разных сферах воспроизводства. Применение финансового анализа позволяет оценить: имущественное состояние предприятия; степень предпринимательского риска; достаточность капитала для текущей деятельности и долгосрочных инвестиций; потребность в дополнительных источниках финансирования; способность к наращиванию капитала; рациональность привлечения заемных средств; обоснованность политики распределения и использования прибыли.

Ключевые слова: финансы, анализ, оценка, рентабельность, устойчивость

Financial analysis is used for identifying the nature, patterns, trends, and assess of the economical and social processes, for studying financial and economic activities at all levels and in different spheres of reproduction. Financial analysis provides an opportunity to estimate: property condition of the enterprise, the degree of business risk, the capital adequacy of the current activities and long-term investment, the need for additional sources of financing, the ability to build up capital, the rationality of borrowings, the validity of policy distribution and use of profits.

Keywords: finance, analysis, estimate, profitability, sustainability.

Рыночная экономика Республики Казахстан набирает всё большую силу. Чтобы обеспечивать выживаемость предприятия в современных условиях, управленческому персоналу необходимо, прежде всего, уметь реально оценивать финансовое состояние и возможный риск банкротства как своего предприятия, так и потенциальных конкурентов.

Актуальность исследования заключается в том, что анализ финансового состояния позволяет выявить эффективность использования ресурсов, оценить рентабельность и финансовую устойчивость хозяйствующего субъекта, установить его положение на рынке, а также количественно измерить степень рискованности деятельности и конкурентоспособность. Результаты финансового анализа позволяют выявить уязвимые места, требующие особого внимания, и разработать мероприятия по их ликвидации и предотвращению ве-

роятности банкротства [1].

Целью статьи является проведение анализа финансового состояния и оценки вероятности банкротства на основе бухгалтерского баланса ТОО "Трансагентство" г. Темиртау, Республика Казахстан (табл. 1) [2]. Оценка финансового положения предприятия предполагает наличие следующих основных составляющих: 1) анализ ликвидности и платежеспособности; 2) анализ финансовой устойчивости; 3) анализ деловой активности; 4) анализ прибыльности и рентабельности [3].

Основным финансовым результатом 2011 г. для предприятия стало уменьшение балансовых средств на 12500 тыс. тенге (39,06%). Финансовую ситуацию скорее можно назвать неудовлетворительной и неустойчивой. Подтвердить или опровергнуть предварительное заключение о финансовом состоянии предприятия позволят анализ ликвидности и платежеспособности (табл. 2).